

Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita

Uchazeč

Habilitační práce

Oponent

**Pracoviště oponenta,
instituce**

Dr. rer. pol. Mgr. Michaela Kováčová

Stellung der Filmarbeit im DaF-Unterricht in der
Sekundarstufe II in der Slowakei

prof. PhDr. Zuzana Bohušová, PhD.

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská
Bystrica

Téma posudzovanej habilitačnej práce má moderné didaktické zameranie na audiovizuálny, multisemiotický výučbový materiál a vyznačuje sa tiež adaptovanou metodológiou príslušného výskumu. Autorka otáča pomyselný reflektor – a teda upriamuje pozornosť – na využitie filmového umenia pri výučbe nemčiny ako cudzieho jazyka na slovenských stredných školách. Okrem priradenia témy k didaktike výučby cudzích jazykov je práca lokalizovaná do oblasti mediálnej a filmovej pedagogiky. Nespochybniteľná je pracovitosť habilitantky a v tomto zmysle oceňujem obrovské penzum aktivít, ktoré pre habilitáciu zvládla. Pozorujem tiež entuziazmus didaktičky nemčiny ako cudzieho jazyka a jej nadšenie pre nemecké filmy z krajín DACH.

Štýl habilitačnej práce sa vyznačuje terminologickou nasýtenosťou a exaktnosťou, autorka disponuje excelentnou pisateľskou kompetenciou v nemčine. Použité pramene majú výpovednú hodnotu a sú adekvátne k objektu výskumného snaženia. Habilitantka uvádza v zozname zdrojov 7 vlastných vedeckých textov k vybraným aspektom, ktoré tvoria bázu komplexného spracovania v predloženej habilitačnej práci. V pdf-dokumente má práca rozsah 312 strán.

„Wo viel Licht ist, ist auch viel Schatten.“ Problém posúdenia tejto habilitačnej práce spočíva v mnohofaktorovej komplexnosti témy, v náročnosti štýlu a paralelne k tomu v množine nesprávne zvolených stratégií vypracovania. Môj posudok je v princípe kladný/odporúčací, ale kritický. Pred zadaním rukopisu do vydavateľstva Waxmann je nutné vykonať zásadnú redakciu celej knihy.

Centrálne poznámky mám ku koncepcii práce (1), k formálnym náležitostiam (2) a k metodike výskumu (3) a okrajové k jednotlivostiam (4):

(1) Po stranu 74 práca vytvára dojem, že autorka zaradila do svojho uvažovania iba hrané a dokumentárne filmy – a potom to potvrdzuje v závere v didaktizácii troch filmov. Ale na s. 74-76 sa uvádzajú tiež „Nachrichten, Werbespots, Fernsehsendungen, Märchen, filmische Reiseführer, Interviews, Talk-Shows, Kurzvorträge“ a na s. 99 „Kurzfilme, Clips, Spots, Trailer, Teaser“; podľa úrovni GER A1-C1 sa teda odporúčajú aj iné a kratšie žánre. K tejto poznámke sa viaže jeden z podnetov do diskusie. Kľúčový pojem „Filmarbeit“ (im DaF-Unterricht) by si zaslužil definíciu a explanáciu obsahu a aktuálneho používania v odbornej didaktickej literatúre, pretože príliš evokuje „Dreharbeiten“, nakrúcanie filmu. Pojem by

musel byť usúvzťažený s hyperonymom, strešným pojmom, napr. „Medien- und Videoarbeit“.

(2) Vieme, že filmové umenie je omniprezentné v každodennom živote, je výsledkom fantázie tvorcov a rozvíja fantáziu recipientov; exaktne popísať procesy a produkty, ktoré s tým súvisia, resp. ktoré sa aplikujú na výučbu, je skúškou expertízy. Možno preto spočíva výrazná slabina predloženej habilitačnej práce vo vysokom podiele parafráz až kompilácií z použitej literatúry. Zistený podiel preberania doslovných textov je nízky, iba 1- až 1,6%-ný, to však je výsledok strojového porovnávania, skutočnosť je iná. Príklad uvádzam zo s. 22:

In der Parallelmontage wird die Gleichzeitigkeit durch das Gegeneinander-Schneiden zweier Handlungen imitiert, die parallel verlaufen, miteinander zusammenhängen können aber nicht müssen und sich auf der Leiwand ständig abwechseln (Abraham 2016; Bienk 2006; Ciel 2006; Haydn Smith 2021; Kammerer/Meiwald 2021; Mikušová 2016a).

Kladíme si otázku, čo toto citovanie znamená: 6 prameňov bez uvedenia strán k jednému krátkemu (2,5-riadkovému) tvrdeniu. Problém by nebol v tomto jednotlivom nevydarenom parafrázovaní, ale týmto spôsobom sú napísané celé kapitoly. Odhadujem ich rozsah od s. 11-145 (a obsahovo sú niektoré značne divergentné od vytýčenej témy). Pomedzi sa uvádzajú aj krátke citáiky s uvedením strany, ale prvý dlhší klasický citát s presným znením a bibliografickým údajom je až na s. 49. Neštandardné parafrázovanie vytvára o. i. dojem a z toho vyplývajúcu negatívnu predstavu, že autorka nesleduje vlastnú obsahovú červenú líniu, ale hľadá v dostupnej literatúre podtémy a ich poradie, ktoré kaleidoskopicky zapracúva do vlastného textu. Parafrázovanie sa klasicky uvádza skratkou vgl. – vergleiche, v práci je táto skratka pri zdrojoch uvedená iba 5-krát: na s. 155 a 254. Odporúčam najprv prepracovať všetky takto zostavené kapitoly a až potom rokovať o vydaní s vydavateľstvom.

(3) Objekty vlastného výskumu sú štvoraké:

- slovenská ministerská smernica (podrobne), dokumenty k mediálnej výchove, filmovej výchove a pod. (prehľadovo), z ktorých vidno, že sa pre rozvoj mediálnej kompetencie žiactva niečo podniká;
- 3 učebnice Direkt, Deutsch.com, Ideen (najčastejšie nasadené vo výučbe podľa vydavateľstva Hueber), v ktorých sa skúmajú texty, cvičenia a zmienky k tematike filmu a televízie;
- skúsenosti 109 učiteľov s didaktizovaním filmov vo výučbe CJ;
- 3 filmy vo výučbe: *Das fliegende Klassenzimmer*, *Die Welle*, *Alamania – Willkommen in Deutschland*.

K poslednému bodu uvádzam, že habilitantka očividne využila metodický postup „Personalunion“ a podujala sa na dvojrolu Lehrerin + Forscherin alebo Beobachtete + Beobachterin. Tento fakt mohol spôsobiť nechcené subjektívne posuny pri evalvácii.

K týmto aktivitám sa deklaruje, že evalvácia sa má týkať filmovej práce na výučbe nemčiny ako CJ a dosiahnutej hybridnej medzikompetencie Hör-Seh-Verstehen, filmovo-špeciálnej a kulturologickej kompetencie. Čo sa však evalvuje v skutočnosti? Ukazuje sa, že je to „iba“ učebná progresia žiakov, čiže vyhodnocuje sa efektívnosť výučby, ktorá sa miera tým, čo ostalo v žiackych hlavách a čo žiaci dokážu verbalizovať – evalvácia bola zrealizovaná

prostredníctvom tzv. „Salomontests = Pretest-Posttests“. Zdá sa, že kritérium reliability utrpelo. Bolo by nutné tento faktor tematizovať.

V každom prípade žiactvo i vyučujúce zažili zásluhou habilitantky novátorské školenie k estetike, autentickejšiemu a multimediálnosti filmu vo výučbe, k žriedlu dlhodobej motivácie a atraktívnej didaktiky, ak film pokladáme za štandardný učebný prostriedok a nie iba za „cukrík za odmenu“ („Bonbonpädagogik“)

(4) K jednotlivostiam vyberám problematiku titulkovania filmov (napr. s. 86, 93), uvádzanie tabuliek a dynamiku filmov. Nakoľko má titulkovanie silný translatologický presah, buď by sa muselo od toho abstrahovať alebo detailnejšie vysvetliť didaktické, receptívne a produktívne inter- a intralingválne využitie titulkov k filmom.

Tabuľky/obrázky/príklady musia byť jednoznačnejšie lokalizované a interpretované; autorské sú relevantnejšie než prebraté (Kto je autorom tabuliek č. 3 od s. 101, č. 4 od s. 149, č. 5 od s. 171? Kto vybral Beispiele od s. 108, kto k nim zostavil otázky? Kto vybral a priebežne prerozprával množstvo filmov?)

Pri filmoch – logicky! – využívame ich dynamiku, preto je testovanie opisu statického obrázku z niektorej filmovej scény („Bildbeschreibung einer Filmszene“) devalvačné, na ten účel je dostatok fotografií. Pri následnom testovaní by bolo vhodné využiť potenciál pohyblivých obrázkov.

Námety na diskusiu počas obhajoby:

1. Aké odporúčania má habilitantka pre spoznávanie idealizovaného, nerealistického (manipulatívneho?) zobrazovania v moderných filmoch o migrácii, resp. interkultúrnom zmiešavaní („Culture-Clash-Komödien“), napr. vo filme *Willkommen bei den Hartmanns* alebo v sérii francúzskych filmov o *Monsieur Claude* a jeho zaťoch. Ale podobne je nutné prikloniť sa aj v iných vysvetleniach k realite, k životu (porov. s. 182 Bruno Ganz verzus Daniel Brühl, faktor atraktivity, veku, žánru...)
2. Práca je plná metajazykových opisov bez originálu – čo by čitateľ uvítal v prílohách, čo by ste do nich mali zaradiť?
3. Aký je potenciál a aké sú možnosti didaktizácií pri iných multimediálnych žánroch – videoskečoch alebo iných autentických audiovizuálnych materiáloch v nemčine.
4. Predstava filmu v školských podmienkach je opakovane charakterizovaná vágnym pojmom „Freizeitbeschäftigung“. Nie je to vnímané skôr ako niečo ilustratívne, fakultatívne, doplnkové, relaxačné, antirutinné a pod.; ako a kedy by túto atitúdu bolo možné spresniť výskumom?

Záver

Habilitačná práca Dr. rer. pol. Mgr. Michaely Kováčovej *Stellung der Filmarbeit im DaF-Unterricht in der Sekundarstufe II in der Slowakei* **spĺňa** štandardné požiadavky pre vypracovanie habilitačných prác v odbore didaktika cudzieho jazyka.